

[Kaya Mehmet](#) is with [İsmail Hakkı Uygun](#) and [41 others](#).

June 24 at 5:27 PM, Facebook

AHLAT AĞACI FİLMİ ÜZERİNE

Hemen başta belirteyim ki bu filmin içeriğini anlamak için ikinci kez seyretmek gerekiyor. Ve konuşma repliklerinde geçen bazı kavramları önceden bilmek durumundayız. Ben filmi iki ana başlıkta irdeleyeceğim:

*Görsel estetiği ve sinema tekniği

*Lise döneminde bir bölümüne benim de tanık olduğum, senaryo yazarı Akın Aksu'nun (D. Demirkolun 'Sinan' rolündeki kişi) değişim, dönüşüm ve sorgulama sürecinin kurgusal, öyküsel, mekansal anlatımı...

D. Demirkol /Sinan'ın (Akın Aksu) ile fiziksel benzerliği zaten dikkat çekiyor. 😊

Dolayısıyla film Akın' ın kültürel karmaşa içinde yetiştiği, büyüdüğü çevrenin çok yönlü değişim sorunlarını, ülkenin toplumsal çelişkilerini, Çanakkale özelinde yaşanan entel yapı ile taşranın çatışan yanlarını, özelden genele doğru birbiri içine geçmiş postmoden sarmal bir yapıyı gözler önüne seriyor. Para, işsizlik, gelenek ve dinsel inançlarla kuşatılmış hastalıklı bir hayatın cilvelerini, değişende değişmeyi, zaman algısının üst üste bindirilmiş bir hareketler toplamı değil uzayıp giden bir spiral yaşam halkaları gibi geleceğin titreşimlerini içinde taşıyan bir metafor olarak içimizde hep yer aldığını duyumsuyoruz. Dolayısıyla burada 'Ben' artık eski 'Biz'dir...

Orada her renkten birisi vardır ve birinde kendimizi buluruz.

Öncelikle belirteyim ki doğu- batı sorunsalını kavrayan, İran ve Asya filmlerini tanıyan,Tharkovsky sinemasından haz alan herkes için hazmı kolay bir film olmuş Ahlat Ağacı...

Nuri Bilge Ceylanı sunduğu görsel etki, dış seslerin aktarımındaki teknik ustalık ve realizm, kişilerin doğallığı, toplumun sıradan gördüğü konulara ve mekanlara değer vermesi, uzun metrajlı çekimleriyle Tharkovsky üslubununTürkiye versiyonu olarak görüyorum . 😊

N.B.Ceylan asıl mesleği olan fotoğrafçılığı ile senaryo yazarının Çanakkale Güzel Sanatlar /Resim bölümü mezunu olarak her bir sahneyi barok ve romantik dönem tabloları gibi resimsel bir imgeye dönüştürmesiyle görsel bir şölen yaratmışlar...

Yönetmen ışık-gölge oyunları ile mekanın müziğini yapmış adeta:

Kuyudan yukarı bakış, askerlik dönemindeki kış sahnesi, dere kenarında kızla konuşma sahnesi, yaşamak hırsıyla uykusuz kalan ağaç yapraklarının rüzgarda çırpınışı, köpekler, koyunlar, dedesinin evinin bulunduğu köy, köyün yokuşunda yürüyüş sahnesi, tarlada vücudunu karıncalar kaplayan İdris ve Ahlat Ağacı görselleri uzun zaman aklımızdan çıkmayacaktır...

Yazar burada esasen kendi hayat Öyküsünü işlemekle beraber toplumsal konuların hemen hepsine bir parça yer veriyor. Atanamayan öğretmen sorunlarıyla birlikte atanmış ve emekliliğe merdiven dayamış öğretmen olan babasının hacizli ve ipotekli hayatından, taşra- kent kültürü arasındaki çelişkilere, taşralı kızların kendi rızasıyla evlenemeyişine, gençlerin kahvehane tarla arasında ömür tüketmesine, kente okumaya giden bir gencin (yazarın kendisi) köydeki imamla arasında geçen tartışmaya, bilimsel olan ile geleneksel olanın, nedensellik, kaderin ve yazgının sorgulanışına kadar tamamen kültür çatışmasının merkezi motifini arayan bir öykü..

Toplum sıkıca örülmüş bir ağ ise bu ağı ören örümceğin merkezi motifinin para ve güç ilişkisi olduğunu anlamaya çalışıyoruz. Filmde geçen

'Hepimiz görünmez iplerle birbirimize bağlıyız!' sözü de platonik, tasavvufi bir kader bağına işaret ediyor.

Yine filmde geçen Sinan'ın Ahlat Ağacı tanımı taşra kültürünün simgesel özetini veriyor bize: 'Her yanı dikenlerle kaplı, buruşmuş, şekilsiz, tuhaf görümlü bir ağaç" kısaca sevimsiz bir görüntü yaratıyor taşra.

Sinan, kentte edindiği entelektüel ortam deneyimleriyle tekrar döndüğü taşrada adeta varoluşsal/Sartre'cı bir bulantı yaşıyor ve kendi kasabasına yabancılaşıyor. Çanakkale'de yazar olma şansını kentin turistik dokusunu ve şehitlik bölgesinin tanıtımıyla var eden kaba yararcı ve kof ulusalcı yazarlığa karşı, kentin gözden düşmüş, kenarda kıyıda yaşam savaşı verenlerin özgün hayatlarına ışık tutmak istiyor. Bu arada asimile olan Pomakların konuşma dilindeki az pelteklik, kültür değerleri, tutucu gelenekleri, aile bağlarındaki yozlaşma da araya yerleştirilmiş.

Bu yüzden Çanakkale'nin yaşayan kültürel dokularını ve farklılıklarını anlatmak istediği kitabını bastırmak için ihtiyacı olan parayı ve sponsor desteğini bulamıyor. Maddi destek için gittiği kişilerle olan diyalogları hemen her gencin köyünde az çok karşılaştığı iletişim arızalarıyla sonuçlanıyor. Güzel başlayan sohbet Sinan'ın yanlış anlaşılmasıyla sonuçlanıyor hep.

Esasen o kodamanların kaba cahil olup, yeni yazarlara yardımcı olmak istemeyişlerinin arka planındaki çıkar ilişkileri, insanları kibarca avutan siyasi kalpazanlıkları da sorgulanıyor. Bu tip anlatımlar son derece doğal ve realistçe sunulmuş. Örneğin Kum ocağı işleten esnafla Sinan arasındaki tartışma son derece etkili ve güzel bir sahne.

Varoluş sürecini taşrada sürdürmeyeceğini farkedenden Sinan'ın annesiyle arasında geçen tartışmada Sinan'ın 'insanları sevmediğini' ifade ederken, biraz sonra salonda TV de Yılmaz Güney filmi seyreden annesinin (filmdeki benzer bir replikle) Y. Güneyin annesiyle sert tartışması sahnesine gönderme yapılması çok etkili, kurgusal bir başarıdır.

Yine bir sahnede, hemen her köyde bayramlarda, tatilde, büyük kentlerden gelip bir şekilde buluşan gençler az çok üçlü dörtlü gruplar halinde din, inanç, kader tartışması yapar. Kente okumaya gidip köye dönen ve dünya görüşündeki rasyonel değişimi meşrulaştırmak için köyde geleneklere bağlı olarak yaşayan taşralılarla (özellikle imam ve tarikat üyesi gençlerle) tartışmalar oldukça güncel bir sorundur.

Burada kabuk değiştiren ülkede kapitalizmin taşrada da kendini teknoloji üzerinden var ettiğini, feodal, dinsel değerleri çözdüğünü, sözde bu dünyanın reddiyesi üzerine 'iman' inşa ederek yaşayanların bile kapitalist teknolojinin nimetlerinden yararlanırken, (imamın motorsiklet sahibi olması gibi) azıcık bir sınıf farkı yaratmanın gizli bir sevincini duyumsarken, motorsikletini emanet verdiği kişinin dağ yolunda motoru toz içinde bırakmasına kızarak dedikodu yapması da gözden kaçmıyor. İmam, imana ters düşen yoğun teknoloji kullanımını kendine hanel gelmeyecek şekilde yorumlar. Yazara göre burada 'din' gerçeğin üzerini örten bir maskedir artık. Orada Ebu Zer örneği verilmesi de islamcılık içindeki sınıflaşmayı öne çıkarır. Türkiye'de de (bu dönemde) yeni keşfedilen Muaviye gibi muktedirlere karşı çıkmış muhalif sahabelerin gizlenmesi ve suya sabuna dokunmayan iktidar yanlısı popüler sahabelerin öne çıkarılması, İslamın nasıl 'devlet dini' haline geldiğini ortaya koyuyor.. Kahvehane sahnesinde de Sinan'ın lafı dönderip babasının oynadığı loto, ganyan gibi kumardan alınan vergiyle imamların maaşının ödendiğini dile getirmesi inançlarla hakikatin antagonizmasını sergiler. İmamın Sinan'ın o ince dokunuşuna karşı "hepimiz bir bardak suda boğuluyoruz işte" sözüyle konuyu geçiştirme tavrı da gözden kaçmıyor...

(Bu sahnelerde ben, bir zamanlar Öğrencim olan Akın Aksu'yla aramızdaki benzer mealde yaşadığımız tartışmaları çok iyi anımsıyorum. Akın, 2004 lerde lise yıllarında muhafazakar birisi iken derslerine girdiğim zamanlar benim seküler, laik, sanat - kültür-din üzerine yaptığım konuşmalara karşı çıkar ama anlamaya da çalışırdı. O zamanlar yoksulluktan dolayı okuldakilerin çoğu tarikat yurtlarında kalmaya mecbur kalmışlar ve milliyetçi/dinsel sohbetlerle bileğleniyorlardı.

Bazı arkadaşlarıyla evime gelip tarihten, siyasetten, dinden tartışmalarımızı anımsıyorum. İbn Arabi, Ebu Zer, hadisler ve ayetler üzerine ahkam kestiğim zamanlar benim de esasen backraundumda bir "imam hatip" geçmişim olduğunu duyunca şaşırılmıştı sanırım.

Ama bu gençlerin belki de en güzel yanı edebiyata meraklı oluşlarıydı. Her biri muhafazakar kabuğuna rağmen şiir, hikaye, makale yazan sözel yönleri güçlü gençlerdi. Tabii aradan yıllar geçti, O da zaman içinde çok değişti, fikren gelişti, dönüştü.. Ben Onda hep kendi gençliğimi gördüm. Ve O yıllar sonra yazdığı ilk kitabında bana da yer vererek : "Bu nesli tükenmiş idealist öğretmen bana heykeli öğretmedi ama halkın inançlarının öğütüldüğü değirmenlere su taşımamayı öğretti" diye yazarak meslek hayatımda beni hiç kimsenin veremeyeceği büyük bir ödülle onure etti sağolsun..)

Bu nedenle filmin mistifikasyon içeren sahnelerini anlamak için bu arka plana değinmek istedim. Filmin içeriğindeki toplumsal yazgıyı, kaderi, hakikati arayan insanları bir ip imgesiyle ilişkilendirerek (kuyudaki ip, beşikteki ip, rüyasında kendini ipe asması gibi "birbirimize görünmez iplerle bağlıyız" sözüdür...

Yazar çok kimsenin görmediği veya görmek istemediği kenar konulara ışık tutarken, insanların iyiyken kötü olmasına neden olan İdris gibi (Sinan'ın babası) insanlara spot yakıyor, belli devlet hizmetlerine rağmen ekonomik güce ulaşamayanların toplumda dışlanmasının, eleştirilmesinin yarattığı kaçışa dikkat çekiyor, onun hayvansever yanını ortaya koyarken 'onu eleştirmeyen tek varlığın o hayvanlar' oluşunu da belirtiyor. 😊

Ancak asıl olay askerlik dönüşünde yaşanan ve yazdığı kitabın hiç satılmayışı sahnesidir. Kitabı basıldıktan sonra 'ilk önce' hediye ettiği annesinin bile okumadığı halde tek okuyan kişinin babası oluşu trajik bir sahnedir. Kendisine gerçekte değer veren tek kişi olan babasının özünde iyi bir adam olduğunu fark ederek, onun yarım bıraktığı hatta umudunu kestiği o kuyudan su çıkarmaya devam etmesi, finalde taşranın yazgısını ortaya koyar.

Maddenin önceden dengelenmiş uyumuna karşı ruhun uyumsuz halleri çarpıcı şekilde yansıtılır. reel hayatla uyumsuz olan yazar, insan - kader- mekan ilişkisi ve bir göçmen köyü olan Pomakların içe kapalı yaşamını 'coğrafya kader midir'? sorunsalıyla ilişkilendiriyor.

Bir kabulleniş duygusuyla dededen babaya, ondan da kendisine aktarılan ortak 'kutsal değer' Ahlat Ağacında simgelenen kaderci bir yaşantıdır artık.

Artık bir yazar olarak isim yapamayan ve atanamayan bir öğretmen adayı olarak taşrada toplumun geleneklerine boyun eğmenin acısını doya doya yaşamak zorundadır Sinan.

Ancak hayat devam etmektedir ve yine de bir 'umut' olmalıdır burada, başka da bir yol yoktur.

Kuyudan su çıkarmaktır bu umut; bir bardakta olsa ordan su çıkarmak.. Ne diyordu imam? "Sonuçta hepimiz bir bardak suda boğuluyoruz işte"

Zaten bir türlü içselleştiremediği, uyumsuzca yaşadığı toplum, yanına yaklaşamayacak kadar dikenli, şekilsiz ve salkım saçaktır.

Hayatın sunduğu meyveler ekşidir, tatsız,tuzsuzdur :

Tıpkı tarlada tek başına duran bedeni buruşmuş, dikenli ve yalnız 'Ahlat Ağacı' gibi..!

(Mehmet Kaya/Haziran 2018)